

УДК 336.224.4:64

Н.Ю.Козак, Л.В.Голишевська,
Вінницький національний аграрний університет,
м. Вінниця

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ОПОДАТКУВАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВ

Досліджено чинний механізм оподаткування прибутку підприємств в Україні. Виявлено наявні недоліки оподаткування прибутку та внесено пропозиції щодо його вдосконалення.

Исследовано действующий механизм налогообложения прибыли предприятий в Украине. Обнаружены существующие недостатки налогообложения прибыли и внесены предложения по его совершенствованию.

The article studies the operating mechanism of taxing the income of enterprises in Ukraine, determines the present defects of taxation of income and makes suggestions for its further improvement.

Ключові слова: податок на прибуток, об'єкт оподаткування, валові доходи, валові витрати, ставка податку на прибуток, підприємства, податковий облік, бухгалтерський облік.

В умовах ринкових відносин податкова система є одним з найважливіших економічних регуляторів, основою фінансово-кредитного механізму державного регулювання економіки. Ефективність системи оподаткування в цілому й кожного податку зокрема залежить від визначення об'єкта оподаткування й методики розрахунку, ставки податку, строків, джерела сплати податку суб'єктом підприємництва до бюджету. З'ясування об'єкта оподаткування має велике значення для прояву фіскальної й регулюючої функцій податку. Тому введення окремих податків, їх удосконалення завжди вимагає прийняття виваженого рішення стосовно об'єкта оподаткування. Особливої уваги потребує визначення оподатковуваного прибутку.

Проблеми становлення й розвитку оподаткування прибутку підприємств входять у коло наукових інтересів багатьох учених. Зокрема, даній проблематиці присвячено праці М.Бейгельзімера, В.Вишневського, М.Кучерявенка, І.Луніної, А.Соколовської, Д.Черника, С.Юшка, В.Бабіча, С.Лондара, О.Шевчука, М.Данилова та інших. Науковці переймаються з'ясуванням внутрішньої природи податку на прибуток, його місця і значення в системах оподаткування, досліджуються порядок його нарахування і сплати, аналізують обґрунтованість наявних податкових пільг. У зв'язку з прийняттям нового Податкового кодексу залишилося багато невіршених питань, пов'язаних з податком на прибуток, насамперед це проблема удосконалення механізму оподаткування прибутку підприємств.

Метою статті є дослідження чинного механізму оподаткування прибутку підприємств в Україні, з'ясування особливостей визначення об'єкта оподаткування.

Податок на прибуток підприємств є складовою систем оподаткування більшості країн світу. І хоча його фіскальне значення в різних країнах є непорівняним, здатність ефективного регулювання з допомогою цього податку процесів накопичення і споживання, темпів економічного зростання,

стимулювання підприємницької діяльності визначає передумови його широкого застосування. Прибуток як об'єкт оподаткування визначається шляхом зменшення суми скоригованого валового доходу на суму валових витрат і амортизаційних відрахувань.

Визначення оподатковуваного прибутку на основі врахування валового доходу, валових витрат і амортизаційних відрахувань призводить до зростання витрат, тобто виникнення додаткових витрат на ведення податкового обліку платника податку; ускладнення перевірки розрахунків податковими органами; виникнення розбіжностей у наявності й обсягах оподатковуваного та облікового (реального) прибутку, який є джерелом сплати податку на прибуток у бюджет (за відсутності або недостатності облікового прибутку для сплати податку на прибуток може виникати іммобілізація коштів); намагань платників податку на прибуток зменшити оподатковуваний прибуток або отримати його від'ємне значення, щоб мати пільги щодо сплати податку на прибуток [1, с.71].

З 2011 року набрав чинності Податковий кодекс України. Вперше в одному документі зібрано всі норми, які регулюють оподаткування в державі, тобто визначають порядок сплати податків, повноваження контрольних органів, відповідальність за порушення податкового законодавства. Цей масштабний закон зменшив кількість податків і зборів із 43 (29 загальнодержавних та 14 місцевих) до 23 (відповідно 18 та 5 платежів).

Вилучено у новій редакції кодексу норму про те, що можна продовжити адміністративний арешт майна платника за зверненням керівника цього органу і залишено 96-годинний (чотири доби) строк адмінарешту. Розмір податкової застави повинен відповідати сумі податкового зобов'язання, тоді як у попередній редакції йшлося про двократний розмір податкового боргу платника податків.

У Податковому кодексі визначено:

1. Поступове зниження ставки оподаткування. Прийнятим документом передбачено ставку податку на прибуток — 25% знизити до 16%: у 2011-2012 рр. вона скоротиться до 19%, в 2013-2014 – до 18%, в 2015 – до 17%, а в 2016 – до 16% [4].

2. Визначення об'єкта оподаткування. Об'єктом оподаткування є прибуток із джерелом походження з України та за її межами, який визначається шляхом зменшення суми доходів звітного періоду на собівартість реалізованих товарів, виконаних робіт, наданих послуг та суму інших витрат звітного податкового періоду.

3. Визначення порядку (дати) формування доходів, які враховуються при визначенні об'єкта оподаткування. Датою отримання доходів є звітний період, у якому такі доходи утворилися, незалежно від фактичного надходження коштів (метод нарахувань). Аналіз складу доходів дає змогу зробити висновок, що це в основному валові доходи, визначені в Законі про оподаткування

прибутку 1997 року та уточнені в законодавчих документах із оподаткування, прийнятих згодом.

4. Визначення складу витрат операційної діяльності та інших витрат, які враховуються для обчислення об'єкта оподаткування (оподатковуваного прибутку).

5. Визначення об'єктів амортизації, методів нарахування амортизації, а отже суми амортизаційних відрахувань, які приймаються при обчисленні оподатковуваного прибутку [2, с.22].

В бухгалтерському обліку визначаються, але не включаються до складу валових витрат підприємства й не підлягають амортизації при обчисленні величини оподатковуваного прибутку витрати на:

- ✓ будь-які потреби, не пов'язані з веденням господарської діяльності;
- ✓ утримання органів управління об'єднань платників податку;
- ✓ сплату штрафних і фінансових санкцій за рішенням сторін договору або відповідних державних органів, суду;
- ✓ виплату винагород пов'язаним із платником податку особам, в разі якщо немає документальних доказів, що таку виплату було проведено як компенсацію за фактично надану послугу (відпрацьований час);
- ✓ утримання, експлуатацію й забезпечення основної діяльності соціальної інфраструктури;
- ✓ сплату податку на прибуток;
- ✓ стоянку й паркування легкових автомобілів [5, с.67].

Застосування подібних обмежень дає змогу державі, по-перше, ефективно реалізовувати фіскальну функцію податків, по-друге – мінімізувати можливі зловживання, ухилення господарюючих суб'єктів від оподаткування шляхом маніпулювання величиною витрат.

Логічним є неврахування при визначенні об'єкта оподаткування витрат, не пов'язаних із господарською діяльністю підприємств, сум штрафних і фінансових санкцій тощо — зазначені платежі не формують прибуток підприємства, характеризують витрачання коштів у інтересах не господарюючого суб'єкта, а певного кола осіб, є результатом прорахунків і халатності окремих працівників і керівного складу, а тому повинні фінансуватися виключно за рахунок коштів, які лишаються після оподаткування прибутку.

Справедливим є врахування при визначенні об'єкта оподаткування витрат на поліпшення якісного складу своїх працівників, а саме їх навчання, підвищення кваліфікації, перепідготовку тощо, витрат на страхування майна підприємства, його ризиків і відповідальності. Що стосується наявних обмежень цих витрат, то загалом, не вдаючись до полеміки щодо їх обґрунтованого розміру, маємо визнати їх доцільність [5, с.74].

Разом із тим необґрунтованим є обмеження, пов'язане зі здійсненням витрат на поліпшення основних фондів. Власне, недосконалим є сам показник, який

береться за основу визначення величини нормативу, — залишкова вартість основних фондів підприємства.

Тоді як засоби, що старіють, потребують більших витрат на підтримання їх у робочому стані, залишкова вартість фондів за умов їх повільного оновлення може не тільки не збільшуватися, а й мати стійку тенденцію до скорочення, що відповідно зменшує ліміти витрат на ремонт та інші заходи з поліпшення основних фондів. Так само необґрунтованою є заборона зменшувати об'єкт оподаткування на величину витрат, пов'язаних із утриманням і забезпеченням діяльності об'єктів соціальної інфраструктури, це прямий шлях до знищення таких об'єктів, занедбання соціально-культурних сфери підприємств [3, с.13].

Витрати, пов'язані з будь-якою добродійною діяльністю підприємства, є непродуктивними за своєю сутністю та характеризують безпосереднє використання прибутку. Тому можливість навіть частково врахування подібних витрат при визначенні об'єкта оподаткування варто розглядати як своєрідну пільгу щодо цього податку, спосіб стимулювання відповідних напрямків витрачання ресурсів підприємства.

Отже, розглянуті зміни в оподаткуванні прибутку, передбачені в Податковому кодексі, дещо зменшують розходження між бухгалтерським і податковим обліком прибутку, втім, ці два види обліку залишаються. А отже, залишаються і проблеми, які виникають при оподаткуванні прибутку в діяльності платників податку й податкової адміністрації, необхідно скасувати дорогу систему податкового обліку, запровадити механізм індексації доходів і витрат підприємства незалежно від сфери їх діяльності з метою визначення реального фінансового результату.

Список використаних джерел:

1. Бабіч В. Удосконалення оподаткування прибутку на основі визначення об'єкта оподаткування // В.Бабіч, А.Поддєрьогін // Фінанси України. – 2010. – №9. – С.71-76.
2. Податковий кодекс України // Голос України. – 2010. – №229-230.
3. Лондар С. Моделювання надходжень із податку на прибуток в умовах українського економічного середовища // С.Лондар // Фінанси України. – №12. – 2010. – С.12-20.
4. Про оподаткування прибутку підприємств: Закон України від 28.12.1994 № 334/94-ВР (зі змінами і доповненнями). Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
5. Юшко С. Оцінка чинного механізму визначення прибутку як об'єкта оподаткування / С.Юшко // Фінанси України. – 2010. – №5. – С.66-75.